

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU STRATEGIJE UPRAVLJANJA HEMIKA LIJAMA 2015-2018. GODINE, ZA 2016. GODINU

Podgorica, mart 2017.

Spisak skraćenica.....	3
1. Uvod	4
2. Strategija upravljanja hemikalijama	5
3. Pravni okvir.....	5
3.1 Ministarstvo održivog razvoja i turizma	5
3.2 Ministarstvo rada i socijalnog staranja	7
3.3 Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	7
4. Institucionalni okvir.....	8
4.1 Promjene u institucionalnom okviru	9
5. Administrativni kapaciteti	10
5.1 Jačanje administrativnih kapaciteta u nadležnim institucijama	10
6. Implementacija	13
6.1 Dozvole.....	14
6.2 Inspekcijski nadzor.....	15
6.2.1 Odsjek za ekološku inspekciju.....	15
6.2.2 Odsjek za sanitarnu inspekciju	17
6.3 Institut za javno zdravlje.....	18
6.4 Ministarstvo unutrašnjih poslova	20
7. Saradnja	21
7.1 Saradnja sa Sekretarijatom Konvencija iz oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama	21
7.2 Saradnja sa Evropskom agencijom za hemikalije	22
7.3 Saradnja sa Evropskom komisijom.....	24
7.3.1 TAIEK ekspertna misija "Podrška u implementaciji Zakona o biocidnim proizvodima sa pratećim podzakonskim aktima"	24
7.3.2 Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020.	25
7.4 Saradnja sa Privrednom komorom Crne Gore	25
8. Projekti.....	26
8.1 Projekat „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje PCB otpadom u Crnoj Gori“	26
8.2 Projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“	27
8.3 Projekat "Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama"	28
9. Realizacija aktivnosti iz Akcionog plana	30

Spisak skraćenica

AZŽS - Agencija za zaštitu životne sredine;
BDE – Bromodifenil etri;
BPR - Uredba EU br: 528/2012 o biocidnim proizvodima;
CLP - Uredba broj 1272/2008 koja se odnosi na klasifikaciju, označavanje i pakovanje supstanci i smješa;
CPX - Vježba komandnog mjesta (Command Post Exercise);
EADRCC - Evroatlanski centar za koordinaciju odgovora na katastrofe;
ECHA – Evropska Agencija za hemikalije;
EU – Evropska unija;
EK - Evropska komisija;
EPS – Epoksi smole;
HBCD – Heksabromociklododekan;
IARC - Međunarodna agencija za istraživanja o kanceru;
IUCLID – Internacionalna uniformna baza podataka o hemijskim informacijama (International Uniform Chemical Information Database);
IJZ - Institut za javno zdravlje;
IPA - Instrument za pretpristupnu pomoć;
ME - Ministarstvo ekonomije;
MORT - Ministarstvo održivog razvoja i turizma;
MUP - Ministarstvo unutrašnjih poslova;
MRSS - Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
NATO - Sjevernoatlantski savez (North Atlantic Treaty Organisation);
NIP- Nacionalni plan implementacije;
OSCE - Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju;
PCB – Polihlorovani bifenili;
PIC- Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja;
PFOS - Perfluorooktan sulfonati;
PFOFS - Soli perfluorooktanske kiseline;
POPs – Dugotrajne organske zagađujuće supstance;
RAPEX - Brza razmjena informacija o opasnim proizvodima;
REACH – Uredba EU br. 1907/2006 o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju hemikalija;
TAIEX - Kancelarija za tehničku pomoć i razmjenu informacija;
TTE – Štabna vježba (Table Top Exercise);
UIP - Uprava za inspekcijske poslove;
UNDP- Program Ujedinjenih nacija za razvoj;
UNEP - Program Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine;
VBHVFP - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
WHO – Svjetska zdravstvena organizacija.

1. Uvod

Izveštaj o sprovođenju Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godine, za 2016. godinu (u daljem tekstu: Izveštaj) ima za cilj da izvijesti o aktivnostima za vremenski period od januara do decembra 2016. godine, stepenu realizacije i da da smjernice za efikasnije sprovođenje u narednim godinama.

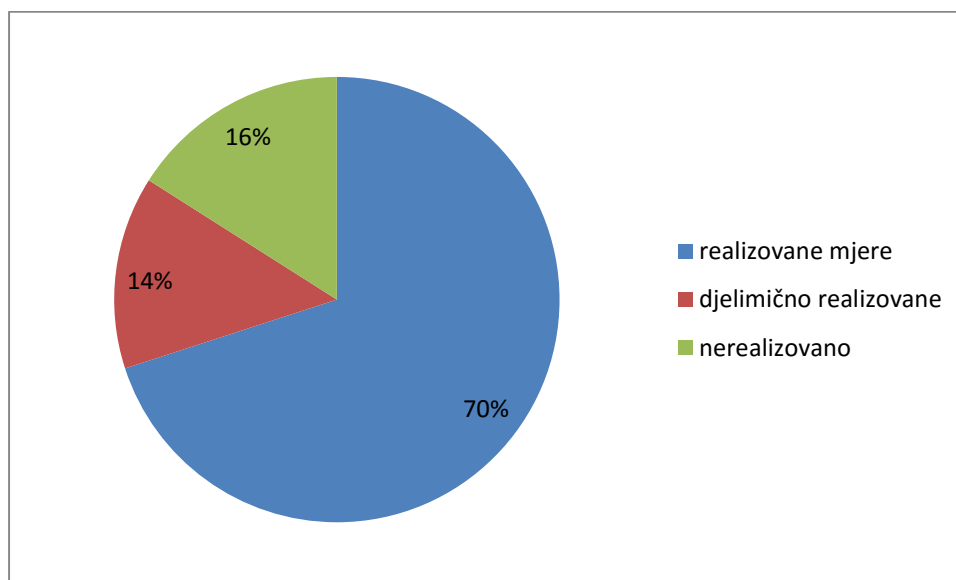
U izradi Izveštaja pored Ministarstva održivog razvoja i turizma učestvovali su i:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
- Ministarstvo ekonomije;
- Agencija za zaštitu životne sredine;
- Uprava za inspekcijske poslove;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- Institut za javno zdravlje.

Izveštaj daje pregled i postignuti napredak u: pravnom okviru, institucionalnom okviru, administrativnim kapacitetima, konkretnim aktivnostima implementacije i projektima.

U toku analize utvrđeno je da je od predloženih 37 mjera do sada realizovano 26, djelimično je realizovano 5 mjera, dok nije realizovano 6 mjera (grafik 1). Skoro sve mjere navedene u Akcionom planu imaju kontinuirani rok realizacije tokom perioda 2015-2018, što je jedan od razloga za djelimičnu realizaciju ili nerealizaciju, odnosno nije dospio rok za njihovu realizaciju.

Grafik 1: Prikaz realizacije mjera

2. Strategija upravljanja hemikalijama

Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju upravljanja hemikalijama 2015-2018. godine (u daljem tekstu: Strategija) u januaru 2015. godine. Donošenje Strategije predviđeno je članom 58 Zakona o hemikalijama („Službeni list CG” broj 18/12), kojim se definiše i njen obavezni sadržaj.

Glavni cilj Strategije je da se prepoznaju odgovarajuće mjere koje treba sprovesti u periodu 2015-2018. godine uzimajući u obzir identifikovane probleme, dostupna sredstva, postojeći pravni i institucionalni okvir, kao i administrativne kapacitete.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, na godišnjem nivou, izvještava Vladu Crne Gore o realizaciji mjera iz Akcionog plana, u skladu sa članom 58 stav 4 Zakona o hemikalijama („Sl. list Crne Gore”, broj: 18/12). Imajući u vidu navedeno, Vlade Crne Gore je 21. aprila 2016. usvojila Prvi godišnji izvještaj o sprovođenju Strategije upravljanja hemikalijama za period 2015-2018. Za 2015, 2 mjere su realizovane u potpunosti, 9 djelimično, 9 mjera nije realizovano. Pored kvantitativne analize realizacije broja mjera, izvještaj je sadržao i detaljne opisne podatke o mjerama sprovedenim u 2015.

3. Pravni okvir

3.1 Ministarstvo održivog razvoja i turizma

U cilju uspostavljanja potrebnog zakonodavnog okvira u oblasti bezbjednog upravljanja biocidnim proizvodima¹, Skupština Crne Gore donijela je Zakon o biocidnim proizvodima („Službeni list Crne Gore”, br. 54/16) kojim je, između ostalog propisan način stavljanja u promet i upotreba biocidnog proizvoda, uvoz, izvoz, kao i druga pitanja od značaja za upotrebu biocida.

Na osnovu navedenog zakona, u izvještajnom periodu, donešeni su sljedeći pravilnici:

- ✓ Pravilnik o vrstama biocidnih proizvoda („Sl. list CG”, br. 66/16);
- ✓ Pravilnik o listama aktivnih supstanci koje su dozvoljene za upotrebu u biocidnim proizvodima i biocidnim proizvodima manjeg rizika („Sl. list CG”, br. 72/16);
- ✓ Pravilnik o načinu procjene rizika biocidnih proizvoda („Sl. list CG”, br. 62/16);
- ✓ Pravilnik o uslovima za stavljanje biocidnih proizvoda u promet i upotrebu („Sl. list CG”, br. 59/16);
- ✓ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra biocidnih proizvoda („Sl. list CG”, br. 62/16);
- ✓ Pravilnik o sadržaju izvještaja o uvozu biocidnih proizvoda („Sl. list CG”, br. 69/16).

¹ Biocidni proizvod (biocid) je nepoljoprivredni pesticid, odnosno onaj proizvod koji je namijenjen da (biološki ili hemijski) odvrati, uništi, spriječi djelovanje, učini bezopasnim ili kontroliše nepoželjne organizme. Biocidni proizvod se sastoji od jedne ili više aktivnih supstanci kojima ostvaruju navedeni efekti.

Primjena Zakona o biocidnim proizvodima počela je 1. januara 2017, a Zakonom je data i mogućnost da proizvođači, uvoznici odnosno izvoznici koji stavljaju u promet i upotrebu biocide mogu da usaglasе poslovanje sa ovim zakonom u roku od godinu dana od dana početka primjene zakona.

S obzirom da se propisi u oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama na EU nivou često mijenjaju, izmjene nacionalnog zakonodavstva kojima se prenose propisi EU se pažljivo pripremaju u skladu sa potrebama i prioritetima Crne Gore. U periodu januar-decembar 2016. godine na osnovu Zakona o hemikalijama donijeti su sljedeći pravilnici:

- ✓ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o zabrani i ograničenju korišćenja, stavljanja u promet i proizvodnji hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Službeni list CG“, broj 12/16);
- ✓ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližem sadržaju dosijea i registra hemikalija („Službeni list CG“, broj 48/16);
- ✓ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o sadržaju bezbjednosnog lista za hemikalije („Službeni list CG“, broj 83/16).

Zakon o hemikalijama donešen je 2012. godine i počeo je da se primjenjuje u martu 2013. godine. U odnosu na navedeni period ukazala se potreba da se zbog funkcionalnije primjene određenih djelova Zakona pristupi njegovoj reviziji u cilju sveobuhvatnog uređenja oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama, a naročito u dijelu koji se odnosi na inspekcijki nadzor. Kako se više od polovine članova Zakona o hemikalijama („Sl. list Crne Gore“, br. 18/12) mijenjalo, odnosno dopunjavalo, u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa („Službeni list Crne Gore“, br. 002/10 od 18.01.2010) pristupilo se donošenju novog Zakona o hemikalijama. Predlog zakona o hemikalijama dobio je saglasnost svih relevantnih institucija, dok se njegov tekst još uvijek usaglašava sa posljednjim komentarima Evropske komisije koji su stigli u martu 2017. (Predlog zakona je poslat Evropskoj komisiji u julu 2016.). Usvajanje istog planirano je za II kvartal 2017.

Industrijska postrojenja imaju značajan udio u zagađivanju životne sredine, stoga je jedan dio politike i prava EU u oblasti životne sredine orijentisan na primjenu različitih mjera u odnosu na izvore emisija zagađujućih supstanci porijeklom iz industrije, naročito kada je u pitanju upravljanje opasnim hemikalijama i bezbjednost industrijskih postrojenja. Imajući u vidu navedeno, u izvještajnom periodu, u cilju usklađivanja sa Direktivom 2012/18/EU o kontroli opasnosti od velikih udesa koji uključuju opasne supstance (Seveso III Direktiva), donešeni su sljedeći pravilnici:

- ✓ Pravilnik o količinama opasnih materija po kategorijama kojima se određuje stepen rizika seveso postrojenja („Sl. list CG“, br. 63/2016“);
- ✓ Pravilnik o bližem sadržaju plana prevencije i plana zaštite od udesa („Sl. list CG“, br. 67/2016).

Seveso III Direktiva obavezuje države članice EU da obezbijede da operateri imaju ustanovljenu politiku za sprječavanje velikih udesa. Operateri koji rukuju opasnim supstancama iznad određenih minimalnih količina moraju redovno da informišu javnost prilikom izrade Planova prevencije, Izvještaja o bezbjednosti, Sistemima za upravljanje bezbjednošću i Plana zaštite od udesa.

3.2 Ministarstvo rada i socijalnog staranja

U izvještajnom periodu, Ministarstvo rada i socijalnog staranja (nadležni organ državne uprave u dijelu koji se odnosi na zaštitu i zdravlje na radu) donijelo je **Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti hemijskim materijama** ("Sl. list CG", br. 81/16) i **Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti kancerogenim ili mutagenim materijama** ("Sl. list CG", br. 60/16), kojima se propisuju minimalni zahtjevi koje poslodavac treba da ispuni u obezbjeđivanju mjera zaštite i zdravlja na radu, uključujući i granične vrijednosti, radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom koje nastaju za vrijeme rada pri izlaganju zaposlenog hemijskim materijama i kancerogenim ili mutagenim materijama.

3.3 Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Tokom 2016. godine na osnovu Zakona o sredstvima za zaštitu bilja ("Sl. list CG", br. 51/08, 40/11, 18/14), donijeta su sljedeća podzakonska akta:

- ✓ Program fitosanitarnih mjera za 2016. godinu ("Sl. list CG", br. 21/16);
- ✓ Pravilnik o načinu izdavanja i izgledu Legitimacije za profesionalno korišćenje sredstava za zaštitu bilja ("Sl. list CG" br. 67/15);
- ✓ Pravilnik o integralnoj zaštiti bilja ("Sl. list CG" br. 68/15);
- ✓ Program Monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2016. godinu ("Sl. list CG" br. 7/16);
- ✓ Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja ("Sl. list CG", br. 42/16);
- ✓ Pravilnik o uslovima za izdavanje dozvole za proširenje namjene registrovanog sredstva za zaštitu bilja ("Sl. list CG", br. 48/16);
- ✓ Pravilnik o mjerama predostrožnosti i održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja ("Sl. list CG" br. 69/16).

Takođe, tokom 2016. godine dva puta su ažurirane Liste aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja donijete na osnovu Zakona o sredstvima za zaštitu bilja:

- ✓ Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2016. godinu ("Sl. list CG", br. 9/16) i
- ✓ Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2016. godinu ("Sl. list CG", br. 57/16).

Na osnovu Zakona o bezbjednosti hrane ("Sl. list Crne Gore", br. 57/15) tokom 2016. godine donijeti su brojni podzakonski akti, u cilju uspostavljanja sistema upravljanja hemijskom bezbjednošću za područje vezano za hranu; i to:

- ✓ Uredba o higijeni hrane ("Sl. list CG", br. 13/16);
- ✓ Uredba o posebnim zahtjevima za higijenu hrane životinjskog porijekla ("Sl. list CG", br. 32/16);

- ✓ Pravilnik o načinu vršenja službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih ishrani ljudi ("Sl. list CG", br. 27/16);
- ✓ Pravilnik o metodama za uzimanje uzoraka i laboratorijsko ispitivanje termički obrađenog i sirovog mlijeka ("Sl. list CG", br. 40/16);
- ✓ Uredba o bližim zahtjevima za stavljanje na tržište hrane za životinje ("Sl. list CG", br. 63/16);
- ✓ Pravilnik o zahtjevima za sledljivost hrane životinjskog porijekla ("Sl. list CG", br. 48/16);
- ✓ Uredba o načinu i uslovima stavljanja na tržište hrane za posebne prehrambene potrebe ("Sl. list CG", br. 10/17);
- ✓ Uredba o predmetima i materijalima koji dolaze u kontakt sa hranom koji se mogu stavljanje na tržište ("Sl. list CG", br. 80/16);
- ✓ Naredba o zabrani uvoza plastičnih materijala i predmeta od poliamida i melamina koji dolaze u kontakt sa hranom porijeklom iz Narodne Republike Kine odnosno Hong Konga ("Sl. list CG", br. 58/16);
- ✓ Uredba o načinu praćenja nivoa dioksina u hrani ("Sl. list CG", br. 73/16);
- ✓ Uredba o vrstama supstanci koje se koriste za smanjivanje površinske kontaminacije za proizvode životinjskog porijekla ("Sl. list CG", br. 80/16);
- ✓ Pravilnik o metodama za uzimanje uzoraka i laboratorijska ispitivanja hrane za životinje ("Sl. list CG", br. 78/16);
- ✓ Uredba o vrstama ekstrakcionih rastvarača koji se mogu koristiti za preradu sirovina i hrane ("Sl. list CG", br. 73/16);
- ✓ Uredba o vitaminima, mineralima i drugim supstancama koje se mogu dodavati hrani ("Sl. list CG", br. 80/16);
- ✓ Uredba o mjerama za smanjivanje i sprječavanje kontaminacije soka od jabuke patulinom ("Sl. list CG" br 77/16).

4. Institucionalni okvir

Nadležni organ državne uprave za upravljanje hemikalijama i biocidnim proizvodima je Ministarstvo održivog razvoja i turizma. Direktorat za životnu sredinu u okviru kojeg se nalazi Direkcija za kontrolu industrijskog zagađenja i upravljanja hemikalijama vrši poslove koji se odnose na: obavljanje stručnih poslova usklađivanja zakonodavstva sa propisima Evropske unije u oblastima industrijskog zagađenja, upravljanja hemikalijama i biocidima, sprovođenje obaveza iz relevantnih međunarodnih sporazuma, praćenje rada i učešće u radnim tijelima vezanim za Bazelsku, Stokholmsku, Roterdamsku konvenciju i ostalo.

U okviru Agencije za zaštitu životne sredine postoji Odjeljenje za upravljanje hemikalijama koje vrši poslove koji se odnose na: izdavanje odobrenja za korišćenje alternativnog hemijskog naziva, procjenu bezbjednosti hemikalija, stručnu procjenu podataka sadržanih u dosijeu za supstancu, utvrđivanje mjera za smanjenje rizika i rok za izvršenje naloženih mjera, vođenje evidencije o hemikalijama, izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti prometa opasnih hemikalija, vođenje evidencije o opasnim hemikalijama, vođenje postupka prethodnog obavješćavanja (PIC postupka), izdavanje dozvola za uvoz, izvoz i tranzit hemikalija i ostalo. Takođe, poslove koji se odnose na implementaciju propisa kojima se

uređuje pitanje upotrebe i tretmana azbesta obavljaju i zaposleni iz Sektora za izdavanje dozvola u okviru Agencije za zaštitu životne sredine.

Za vršenje inspekcijskog nadzora u skladu sa Zakonom o hemikalijama ("Sl. list CG", br: 18/12) nadležna je Uprava za inspekcijske poslove - Odsjek za ekološku inspekciju.

Za vršenje inspekcijskog nadzora u skladu sa Zakonom o biocidnim proizvodima ("Sl. list CG", br: 54/16) nadležna je Uprava za inspekcijske poslove preko ekoloških, sanitarnih, fitosanitarnih i veterinarskih inspektora, u zavisnosti od namjene biocida. Tačnije, primjena biocida kada su u pitanju bilje, biljni proizvodi i objekti pod nadzorom u nadležnosti je fitosanitarne inspekcije. Isto tako, ako je biocid namijenjen za životinje nadležna je veterinarska inspekcija, dok je za biocid koji je namijenjen za zaštitu ljudi nadležna sanitarna inspekcija.

4.1 Promjene u institucionalnom okviru

Usvajanjem novog Zakona o hemikalijama (u II kvartalu 2017. godine) doći će do izmjena, između ostalog, i u dijelu raspodjele inspekcijskog nadzora. Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona biće podijeljen na ekološku i sanitarnu inspekciju.

Ekološki inspektor će vršiti inspekcijski nadzor upotrebe hemikalija u industrijskim postrojenjima, postrojenjima za koja se izdaje integrisana dozvola za rad i Seveso postrojenjima, vezano za: klasifikaciju, označavanje, pakovanje, ispunjenost uslova za skladištenje hemikalija, upis u registar hemikalija, sadržaj i dostavljanje bezbjednosnog lista, evidenciju i industrijske detergente.

Sanitarni inspektor će vršiti inspekcijski nadzor nad: klasifikacijom, označavanjem, pakovanjem hemikalija i proizvoda i njihovim reklamiranjem, primjenom ograničenja proizvodnje, stavljanja na tržište, ili upotrebu hemikalija ili proizvoda odnosno proizvoda u opštoj upotrebi, ispunjenošću uslova za skladištenje i prodaju hemikalije, kao i načinom obilježavanja tog prostora, sadržajem i dostavljanjem bezbjednosnog lista, evidencijom i detergentima.

Važno je ukazati da je Ministarstvo zdravlja, Zaključkom Vlade Crne Gore, sa sjednice održane 12. maja 2016. godine, donijetog povodom razmatranja Predloga nacionalnog akcionog plana za zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji rizika (HBRN) za period 2016-2020, zaduženo da u okviru Kliničkog centra Crne Gore uspostavi jedinicu za liječenje otrovanih osoba s obučanim ljekarima specijalistima medicinske toksikologije. Uspostavljanje navedene jedinice (u Strategiji nazvanoj Centar za kontrolu trovanja) predviđeno je i Strategijom upravljanja hemikalijama i Nacionalnom strategijom za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020, do kraja 2018, sa obučanim ljekarima i specijalistima za medicinsku toksikologiju. Ovo tijelo biće zaduženo za primanje informacija u vezi sa hitnim zdravstvenim intervencijama, a u skladu sa članom 45 Uredbe o CLP.

5. Administrativni kapaciteti

Administrativni kapaciteti za efikasnu transpoziciju, implementaciju i nadzor nad implementacijom propisa u oblasti hemikalija su u kvantitativnom smislu nedovoljni. To se odnosi na nadležne institucije kao što je MORT (1 državni službenik), AZŽS (5 službenika) i UIP-ekološka inspekcija, u kojoj je zaposleno 6 inspektora za kompletnu oblast zaštite životne sredine, kojima su potrebna i dodatna stručna znanja za vršenje inspekcijskog nadzora u oblasti hemikalija.

Prilikom izrade Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020, stavljen je akcenat na jačanje administrativnih kapaciteta, tačnije predložen je plan jačanja potrebnih kadrova iz hemijske, fizičko-hemijske, tehnološke, medicinske (toksikolozi) struke, koji bi predstavljao minimalni potrebni kadrovski kapacitet za efikasnu implementaciju propisa i isti je dat u tabeli niže.

Tabela 1. Plan potrebnih kadrova

Institucija	Broj zaposlenih (mjesto prema sistematizaciji)		
godina	2016	2017	2018
Ministarstvo održivog razvoja i turizma	1	3	4
Agencija za zaštitu životne sredine	5	8	8
Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	-	1	1
Uprava za inspekcijske poslove	1	2	3
Ministarstvo zdravlja - Centar za kontrolu trovanja	-	7	7

Izvor: Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa akcionim Akcionim planom za period 2016-2020.

Sa trenutnim brojem od 6 ekoloških inspektora koji su zaduženi za sve oblasti životne sredine (dakle ne samo hemikalije) nije moguće sprovesti efikasan inspekcijski nadzor nad implementacijom svih propisa usklađenih sa pravnom tekovinom EU. Imajući u vidu navedeno, potrebno je institucionalno jačanje UIP koje se ne odnosi samo na ekološku inspekciju, već i ostale inspekcije, tačnije uključivanje i sanitarne inspekcije za nadzor hemikalija na tržištu.

U 2015/2016. u Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove – Odsjek za sredstva za zaštitu i ishranu bilja i fitosanitarni informacioni sistem zaposlena su 2 službenika u cilju jačanja kadrovske strukture koja radi na poslovima u oblasti sredstava za zaštitu bilja i mineralnih đubriva.

5.1 Jačanje administrativnih kapaciteta u nadležnim institucijama

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je 2015. godine započelo sa implementacijom IPA projekta „Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate“ koji realizuje Evropska agencija za hemikalije. U projektu osim Crne Gore učestvuju Srbija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Turska, Makedonija, Kosovo. Projekat ima za cilj dalju izgradnju kapaciteta i jačanje saradnje između državnih organa i drugih zainteresovanih strana radi poboljšanja i unaprjeđenja hemijske bezbjednosti. Vezano za jačanje administrativnih kapaciteta u dijelu 7.2. Saradnja sa Evropskom agencijom za hemikalije date su sve aktivnosti sprovedene tokom 2016. godine.

ALHem² je u avgustu mjesecu 2015. godine, uz pomoć Strateškog programa upravljanja hemikalijama (SAICM) otpočeo projekat „Jačanje kapaciteta i strateškog partnerstva za bezbjedno upravljanje hemikalijama u Republici Srbiji“, u sklopu kojeg je 31. oktobra 2016. godine organizovana i regionalna konferencija **„Bezbjedno upravljanje hemikalijama u regionu Zapadnog Balkana“** na kojoj je i predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma održao prezentaciju o bezbjednom upravljanju hemikalijama u Crnoj Gori. Poslata je poruka da su mediji jedan od veoma važnih komunikacionih kanala ka potrošačima, tako što će ispravno komunicirati obaveze industrije i prava potrošača iz oblasti upravljanja hemikalijama i time pozitivno uticati na podizanje svijesti industrije i građana o najopasnijim hemikalijama i mogućnostima izbora bezbjednijih alternativa.

Nakon radionice, u saradnji sa NVO Ozon i OSCE misijom u Crnoj Gori, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je dogovorilo izradu brošure o novim piktogramima (grafičkim simbolima za opasnost na hemijskim proizvodima), kako bi se povećala svijest javnosti o postojanju ovih simbola, kao i da bi se upoznali sa njihovim značenjem i samim tim lakše prepoznavali i uočavali iste na proizvodima koje kupuju.

Predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma učestvovao je na radionici o uspostavljanju graničnih vrijednosti olova u bojama (maj 2016. godine Moldavija), u organizaciji UNEP-a i Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) koji podržavaju akcije Globalne alijanse za eliminaciju boja koje sadrže olovo, uvodeći granične vrijednosti za olovo u bojama u svim zemljama do 2020. godine. U Crnoj Gori je zabranjeno stavljanje u promet i korišćenje karbonata i sulfata olova kada su namijenjeni za korišćenje u bojama. Zabrane se ne primjenjuju na korišćenje ovih supstanci ili smješa koje sadrže ove supstance za restauraciju i održavanje umjetničkih djela, istorijskih građevina i njihovog enterijera.

U tabeli niže dat je pregled obuka održanih u Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u 2016. godini:

² ALHem je neprofitno udruženje iz Srbije, osnovano 2013. godine, koje okuplja stručnjake sa višegodišnjim iskustvom u oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama.

Tabela 4: Pregled obuka –Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Obuka	Projekat/Ekspertska misija	Ciljna grupa	Broj službenika
Priprema Nacionalnog plana za održivu upotrebu pesticida	IPA Projekat „Razvoj bezbjednosti hrane i fitosanitarnih službi u Crnoj Gori	Savjetnici u odsjeku za sredstva za zaštitu bilja	2
Izrada legislative vezane za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja	IPA Projekat „Razvoj bezbjednosti hrane i fitosanitarnih službi u Crnoj Gori	Savjetnici u odsjeku za sredstva za zaštitu bilja	2
Dodatno usaglašavanje pripremljenog Nacionalnog Plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja	IPA Projekat „Razvoj bezbjednosti hrane i fitosanitarnih službi u Crnoj Gori	Savjetnici Sektora za fitosanitarne poslove, fitosanitarni inspektori, uvoznici i distributeri sredstava za zaštitu bilja	10
Obuke za pripremu obuka za profesionalne korisnike sredstava za zaštitu bilja i sertifikacija znanja	IPA Projekat „Razvoj bezbjednosti hrane i fitosanitarnih službi u Crnoj Gori	Savjetnici Sektora za fitosanitarne poslove, naučno nastavne ustanove za sredstva za zaštitu bilja	15
Obuka o administrativnim kontrolama sredstava za zaštitu bilja na tržištu (TAIEX Workshop on Official Controls to Enforce Plant Protection Products Legislation)	TAIEX	Savjetnici Sektora za fitosanitarne poslove, fitosanitarni inspektori, uvoznici i distributeri sredstava za zaštitu bilja, laboratorije, korisnici sredstava za zaštitu bilja	20
Radionica o službenim kontrolama rezidua pesticida (TAIEX Workshop on Official Controls of Pesticide Residues)	TAIEX	Savjetnici Sektora za fitosanitarne poslove, fitosanitarni inspektori, uvoznici i distributeri sredstava za zaštitu bilja, laboratorije, korisnici sredstava za zaštitu bilja	20
Trening o upotrebi sredstava za zaštitu bilja	Unaprijeđena obuka za bezbjednost hrane	Savjetnici u Odsjeku za sredstva za zaštitu bilja Pomoćnik direktora	3
Rezidue pesticida u hrani	TAIEX	Savjetnici u Odsjeku za sredstva za zaštitu bilja Pomoćnik direktora	3

Prezentacija nacionalnog plana za održivu sredstva za zaštitu	Nacrta plana za upotrebu	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	Proizvođači poljoprivrednih proizvoda biljnog porijekla, njihova udruženja, zatim uvoznici i vlasnici poljoprivrednih apoteka, predstavnici institucija čiji su poslovi vezani za sredstva za zaštitu bilja	20
--	---------------------------------	---	---	----

6. Implementacija

Hemikalije koje se proizvode ili stavljaju u promet upisuju se u registar hemikalija. Upis hemikalija u registar hemikalija vrši se na osnovu prijave proizvođača, uvoznika ili daljeg korisnika, koja se podnosi Agenciji za zaštitu životne sredine, najkasnije do 31. marta tekuće godine za hemikalije koje je proizveo, odnosno uvezao u prethodnoj godini u količinama većim od 100 kg. U skladu sa Zakonom o hemikalijama, registar hemikalija vodi Agencija za zaštitu životne sredine i isti nije u formi koja se zahtijeva EU propisima s obzirom da podaci koji se unose u bazu podataka nisu podržani softverskim rješenjem IUCLID 5 (International Uniform Chemical Information Database) koji je razvijen u cilju prikupljanja i čuvanja podataka o supstancama, kao i podnošenja podataka u ECHA-u u pravilnom formatu. Tokom 2016. u registar je upisano 43 preduzeća. Sedam (7) preduzeća nije registrovano jer nijesu dostavili kompletnu dokumentaciju.

Crna Gora još uvijek nema uspostavljen „help-desk“, tačnije službu za pomoć koja pruža podršku u pogledu obaveza propisanih Uredbom o biocidnim proizvodima (BPR Uredba (EU) 528/2012), Uredbom br. 1907/2006 o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju hemikalija (REACH) i osnivanju Evropske agencije za hemikalije i Uredbom broj 1272/2008 koja se odnosi na klasifikaciju, označavanje i pakovanje supstanci i smješa (CLP). Help-desk odgovara na pitanja zainteresovanih strana i usmjerava ih kako bi lakše i brže došli do potrebnih informacija koje su neophodne za pravilnu primjenu Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima, kao i podzakonskih propisa donijetih na osnovu njih. Takođe, „help-desk“ bi trebalo i da pruži pomoć u dijelu davanja odgovora na pitanja koja se odnose na EU propise sa kojima su usklađeni navedeni zakoni.

Uspostavljanje Registra hemikalija i help deska planirano je kroz IPA II 2014 – 2020 (Aktivnost 4.6.). Akcionim dokumentom „Izgradnja kapaciteta i acusi-a u oblasti otpada, klimatskih akcija, vazduha, buke, civilne zaštite, industrijskog zagađenja, hemikalija i ostalih podsektora“ u okviru IPA II perspektive planirane su aktivnosti u dijelu jačanja kapaciteta.

Potrebno je ukazati na neophodnost podizanja svijesti građana o mogućim štetnim efektima hemikalija po zdravlje ljudi i životnu sredinu, tako da je u narednom periodu neophodno planirati dodatna finansijska sredstva, u cilju realizacije navedenog.

U saradnji sa Radio Televizijom Crne Gore predstavnik Ministarstva učestvovao je u pripremi emisije u sklopu Projekta „Zeleni paket“. Projekat predstavlja napore da se unaprijedi kvalitet obrazovanja u oblasti održivog razvoja kod učenika od 1. do 5. razreda osnovne

škole. Bezbjedno upravljanje hemikalijama je bila jedna od tema koja je obrađena kroz Zeleni paket i ista je bila u potpunosti usklađena s potrebama i mogućnostima učenika/ca datog uzrasta. Sadržaji koji su zastupljeni u emisiji predstavljaju dobru podlogu za učenje kroz istraživanje, rješavanje problema i slično.

Takođe, sastavni dio Informacije o stanju životne sredine za 2015. godinu koju je Vlada Crne Gore usvojila na sjednici održanoj 01. septembra 2016, bio je i godišnji izvještaj o količinama hemikalija koje su uvezene, izvezene i stavljene u promet u cilju praćenja njihovog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu. Navedena Informacija dostupna je javnosti i objavljena je na sajtu Agencije za zaštitu životne sredine.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je, u cilju podizanja svijesti o opasnostima po zdravlje ljudi, zdravlje zaposlenih na poslovima proizvodnje i upotrebe, neciljne organizme, životnu sredinu od sredstava za zaštitu bilja, u izvještajnom periodu pripremila:

- edukativni materijal za 2017. godinu:
 - Promet i pravilna upotreba sredstava za zaštitu bilja u Crnoj Gori;
 - Lična zaštitna oprema obavezna pri rukovanju sredstvima za zaštitu bilja;
 - Sredstva za zaštitu bilja i bezbjednost;
 - NE krivotvorenim i ilegalnim pesticidima;
 - Pčele i pesticidi.
- informativnu kampanju za februar 2017. godine;
- kratki edukativni film za pravilnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja.

Takođe, obrađene su sve aktivnosti za 2016. godinu u skladu sa Nacionalnim planom za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja ("Sl. list CG", br. 42/16).

6.1 Dozvole

Djelatnost prometa opasnih hemikalija može da obavlja dobavljač³ samo na osnovu dozvole koju je izdala AZŽS. Dozvola za obavljanje djelatnosti prometa opasnih hemikalija može se izdati dobavljaču koji ima odgovarajući prostor za skladištenje i čuvanje opasnih hemikalija. U 2016. Agencija je izdala 39 dozvola za obavljanje djelatnosti prometa opasnih hemikalija, dok su 2 zahtjeva za obavljanje djelatnosti odbijena.

PIC postupak (postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja) sprovodi se za uvoz, odnosno izvoz hemikalija koje se nalaze na Listi hemikalija za PIC postupak i za hemikalije sa Liste Roterdamske konvencije. U izvještajnom periodu, AZŽS je izdala 33 PIC dozvole.

Takođe, tokom 2016. godine AZŽS je izdala 433 dozvole za uvoz, 4 tranzitne, dok je 11 zahtjeva odbijeno. Zahtjeva za izdavanje dozvola za izvoz nije bilo.

³ U skladu sa Zakonom o hemikalijama dobavljač je: proizvođač, uvoznik, distributer i dalji korisnik koji stavlja u promet hemikalije.

Tabela 2: *Dozvole za uvoz i tranzit hemikalija, kao i odbijeni zahtjevi za izdavanje dozvola za uvoz hemikalija*

Mjesec	Ukupan broj dozvola	Dozvole za uvoz	Dozvole za tranzit	Odbijeni zahtjevi
Januar	51	48	/	3
Februar	39	35	3	1
Mart	37	36	/	1
April	33	33	/	/
Maj	40	40	/	/
Jun	41	40	/	1
Jul	49	48	/	1
Avgust	40	39	/	1
Septembar	41	40	/	1
Oktobar	30	29	1	/
Novembar	28	27	/	1
Decembar	19	18	/	1
UKUPNO	448	433	4	11

Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine

6.2 Inspekcijski nadzor

6.2.1 Odsjek za ekološku inspekciju

Ekološka inspekcija je, u izvještajnom periodu, u okviru primjene Zakona o hemikalijama, izvršila 21 inspekcijski nadzor i to: 13 redovnih, 8 kontrolnih i donijela 11 rješenja.

1. AD "Tara Precision Works" Mojkovac – rješenje o upisu u registar hemikalija (januar 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i upisao se u registar hemikalija.
2. DOO "Alu line" Mojkovac - rješenje o upisu u registar hemikalija (januar 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i upisao se u registar hemikalija.
3. DOO "Poliex" Berane – rješenje kojim je naloženo dostavljanje podataka Agenciji za zaštitu životne sredine o količinama hemikalija koje su korišćene tokom 2015. godine (februar 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i dostavio tražene podatke.
4. Opština Berane (za bivšu fabriku celuloze) - rješenje 0405/2016-285 o dostavljanju spiska hemikalija koje su predate DOO "Poliex" u Beranama u skladu sa dozvolom Agencije za zaštitu životne sredine. Subjekt nadzora je postupio po rješenju i dostavio traženi spisak hemikalija.
5. Opština Berane (za bivšu fabriku celuloze) - rješenje 0405/2016-567 o postupanju sa otpadnim hemikalijama u skladu sa zakonom. Subjekt nadzora nije postupio po rješenju.
6. JP Vodovod "Bistrica" - rješenje o upisu u registar hemikalija (maj 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i upisao se u registar hemikalija.
7. A.D. "Dekor" - Rožaje rješenje o dostavljanju spiska hemikalija zaostalih nakon obustave proizvodnje (jul 2016.). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i dostavio traženi spisak hemikalija.

8. D.O.O. Vunko u stečaju - rješenje o dostavljanju spiska hemikalija zaostalih nakon obustave proizvodnje (jul 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i dostavio traženi spisak hemikalija.
9. Opština Berane - rješenje o propisnom skladištenju hemikalija (jul 2016. godine) – neizvršeno, jer je Opština Berane informisala ekološku inspekciju da hemikalije iz Fabrike sulfatne celuloze i papira nijesu u vlasništvu Opštine Berane.
10. D.O.O. "Pahmont" Cetinje - rješenje o skladištenju hemikalija i vođenju evidencije o hemikalijama (februar 2016. godine). Subjekt nadzora je postupio po rješenju i propisno uredio skladište za hemikalije i uspostavio vođenje evidencije.
11. A.D. Kombinat aluminijuma – u stečaju, rješenje o uklanjanju - izvozu preostalih količina lužine iz izlučivača i ispiraća glinice u cilju otklanjanja neposredne opasnosti i sprječavanja eventualne štete od mogućnosti izlivanja rastvora lužine od (decembar 2016. godine). Nije istekao rok za izvršavanje mjera iz rješenja.

Institutu Dr Simo Milošević je ukazano od strane ekološke inspekcije da se pridržavaju odredbi Zakona o hemikalijama, koje se odnose na nabavku, skladištenje, upotrebu hemikalija i obezbjeđivanja prostorije za skladištenje hemikalija. Subjekt nadzora je postupio po ukazu inspekcije.

U **fabrici za preradu papira A.D. "Dekor" iz Rožaja**, koja se bavi proizvodnjom ostalih proizvoda od papira i kartona, na zalihama se nalaze sljedeće zaostale hemikalije iz procesa proizvodnje, kojima je istekao rok upotrebe: acetaldehidne i formaldehidne smole za impregnaciju papira (9.1t) , dekor boje za štampu dekor papira (4.5t) i boje za štampu pisaćeg papira (0.85t).

A.D. Vunarski kombinat "Vunko" Bijelo Polje je privredno društvo koje se bavilo proizvodnjom gotovih tekstilnih proizvoda, osim odjeće (proizvodnjom i preradom vunених штоfova). Rješenjem st.br.65/07 od 16.01.2008. godine pokrenut je stečajni postupak. Prema popisnim listama od decembra 2007. na zalihama se nalazilo 10.87t raznih hemikalija koje su u decembru 2011. godine otpremljene kupcu iz Turske u skladu sa Ugovorom o kupoprodaji zaključenim na osnovu javnog nadmetanja (licitacije). Kod navedenog privrednog društva trenutno se na zalihama nalazi 1.98t ostataka korišćenih hemikalija u originalnoj ambalaži. Hemikalije su uskladištene u obezbijeđenom prostoru.

U laboratoriji bivše **Fabrike sulfatne celuloze i papira** u Beranama su se nalazile hemikalije za hemijske analize koje su ostale nakon zatvaranja fabrike. Dio tih hemikalija je u martu 2016. godine, uz saglasnost Agencije za zaštitu životne sredine, predat D.O.O. "Polix" Berane. Ostale hemikalije su i dalje u zgradi laboratorije i iste su u originalnom pakovanju. Uslovi u kojima su uskladištene su neodgovarajući i potrebno je da se iste uskladište na propisan način. Takođe, u skladištu gotovih proizvoda se nalaze hemikalije sa isteklim rokom upotrebe u originalnom pakovanju 117 bačvi od po 200 litara. Ove hemikalije nijesu za upotrebu.

Prema zvaničnom dopisu opštine Berane upućenom Ministarstvu održivog razvoja i turizma iz januara 2017. konstatovano je da je proces privatizacije Fabrike sulfatne celuloze i papira započeo krajem 80-ih godina XX vijeka, a stečajni postupci koji su tekli odvijali su se različitom dinamikom, te da nijesu do kraja precizno utvrđeni pravni nasljednici imovine, prvenstveno smještenih hemikalija, u bivšoj Fabrici sulfatne celuloze i papira u Beranama.

Prema istom dopisu nijedna od stečajnih uprava nije na adekvatan način tretirala hemikalije koje su se nalazile u pogonima bivše fabrike, te kao posljedica takvog stanja postoji situacija da su građevinski objekti vlasništvo jednog pravnog subjekta, a da se nađene hemikalije u njima smatraju vlasništvom Opštine Berane.

U krugu bivše **fabrike za preradu kože "Polimka" u Beranama, sada A.D. "KIPS POLIMKA"** (A.D. KIPS POLIMKA registrovan je za obavljanje djelatnosti trgovine na veliko drvetom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom) u tzv "atomskom skloništu" nalazi se 38.720 kg raznih hemikalija. Rješenjem st. br. 260/16 od 23.06.2016. otvoren je stečajni postupak u A.D. "KIPS-POLIMKA" – Berane. Zbog neizvršenja mjera naloženih rješenjima ekološkog inspektora koje se odnose na postupanje sa hemikalijama u skladu sa zakonskim obavezama, jer su neke od njih okarakterisane kao opasne, protiv A.D. "KIPS-POLIMKA" i odgovornih lica, 2015. godine je podnesena krivična prijava. Osnovno državno tužilaštvo Berane je odbacilo prijavu jer su se izjasnili da nema elemenata krivičnog dijela za gonjenje po službenoj dužnosti. Više državno tužilaštvo Bijelo Polje je nakon podnošenja pritužbe ekološke inspekcije na Rješenje o odbačaju potvrdilo da nema elemenata krivičnog dijela za koje se goni po službenoj dužnosti.

Tabela 3. Ukupne količine zaostalih hemikalija

Naziv fabrike/privrednog društva	Količina
AD "Dekor" - Rožaje	14.45 t
AD Vunarski kombinatu "Vunko" - Bijelo Polje	1.98 t
A.D. "KIPS POLIMKA" - Berane	38.72 t
Fabrika sulfatne celuloze i papira - Berane	23400 l
Ukupna količina zaostalih hemikalija	55.15 t + 23.4 kL⁴

Izvor: Uprava za inspeksijske poslove – Odsjek za ekološku inspekciju

6.2.2 Odsjek za sanitarnu inspekciju

Tokom 2016. sanitarna inspekcija izvršila je 134 pregleda pri uvozu hemikalija, u drumskom i pomorskom saobraćaju, u količini od 836.294 kg. Pregled ovih hemikalija je vršen od strane sanitarnih inspektora iz razloga jer se iste koriste u proizvodnji i prometu hrane, predmeta opšte upotrebe ili su se nalazile na Spisku supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci za koje je u Kontrolnoj listi za uvoz i izvoz robe Uprave carina naznačeno da je potrebna saglasnost sanitarnog inspektora. Ukupno pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Hemikalije koje su uvezene i stavljene na tržište Crne Gore ispunjavale su zahtjeve iz Zakona o hemikalijama. Naime, pregledi pri uvozu vršeni su u smislu kontrole poštovanja:

- obaveze posjedovanja dozvole za uvoz izdate od strane MZ ili AZŽS;

⁴ Kilolitar 1 kL = 1000 litara

- poštovanja uslova navedenih u dozvoli, kao što su, između ostalog, klasifikacija, pakovanje, označavanje hemikalija prije uvoza i stavljanja u promet;
- obaveza posjedovanja bezbjednosnog lista, kao i tačnost podataka navedenih u istom;
- način i uslovi transporta i sl.

Sanitarni inspektori su, takođe, vršili preglede sredstava za održavanje čistoće u domaćinstvu u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti životnih namirnica („Sl. list SRJ“, br. 53/91) i Pravilnikom o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljanje u promet („Sl. list SFRJ“, br. 26/83, 18/91) i prilikom ovih pregleda nijesu utvrđene nepravilnosti, a uzeto je 68 uzoraka za laboratorijsko ispitivanje i svi ispitivani uzorci su bili zdravstveno ispravni.

U Crnoj Gori je uspostavljen Nacionalni RAPEX sistem i objavljeno je Uputstvo za funkcionisanje kontaktne tačke sistema brze razmjene informacija o opasnim proizvodima (tržišna inspekcija). U 2016. sanitarni inspektori na tržištu Crne Gore nijesu pronašli opasne proizvode iz nadležnosti koji su objavljeni u Rapex obavještenjima EU i regionalnim obavještenjima. Na tržištu su traženi proizvodi sa hemijskim rizikom: igračke (plastične lutke), hemijski proizvodi (ljepilo) i proizvodi za ličnu zaštitu (rukavice). Ukupno je izvršen po ovom osnovu 791 pregled. U nadzoru nad igračkama na tržištu u prometu je zatečeno 298 komada plastičnih lutki sa ozbiljnim rizikom (9 vrsta) koje su sadržale ftalate⁵ iznad dozvoljene koncentracije, te su subjekti nadzora dobrovoljno preduzeli mjere – neodloženo sprječavanje distribucije i prodaje proizvoda i upozorenje potrošačima i drugim korisnicima na koje se proizvod odnosi.

O radu Nacionalnog RAPEX sistema o proizvodima koji predstavljaju rizik sačinjava se godišnji izvještaj.

6.3 Institut za javno zdravlje

Institut za javno zdravlje je u toku 2016. godine nastavio da vrši edukacije i podizanje svijesti o opasnostima od hemikalija i biocidnih proizvoda na više načina: u sklopu svakodnevnog posla, putem edukacija, kao i preko medija.

U toku 2016. godine Institut za javno zdravlje realizovao je obaveze iz ugovora sa različitim pravnim licima, od kojih su posebno važni oni sa obrazovnim ustanovama. Naime, Institut ima aktivne ugovore sa svakom od 21 predškolske ustanove u svim opštinama u Crnoj Gori. U sastavu ovih ustanova u toku 2016. godine radilo je 106 vaspitnih jedinica i upisano je bilo oko 16000 djece. Ugovorima sa ovim ustanovama predviđeno je pored analiza različitih uzoraka (namirnica, voda, briseva, vazduha i sl.) i obilazak i pregled sanitarno-higijenskog

⁵ Ftalati su estri ftalatne kiseline i alifatskih alkohola, poznati kao plastifikatori ili omekšivači. Polimer polivinil hlorid (PVC), bez dodatka omekšivača bi bio vrlo težak i krh i praktično beskoristan za tehničke primjene. Sa dodatkom omekšivača postaje fleksibilan i elastičan. Određeni ftalati su klasifikovani da imaju štetan uticaj na reprodukciju i nekoliko njih, uključujući DEHP, DBP, BBP i DIBP – nalaze se na Listi kandidata supstanci koje izazivaju zabrinutost. Ovi ftalati se mogu naći u unutrašnjosti i spoljašnjem dijelu proizvoda, i u podovima, krovovima, kablovima, crijevima i obloženim tkaninama, kao što su vještačke kože za torbe i na koricama knjiga.

stanja od strane doktora medicine-specijaliste higijene. U toku 2016. godine napravljen je obilazak 41 vaspitne jedinice. Pri ovakvim obilascima se pored provjere poštovanja procedura, vrši i podizanje svijesti zaposlenih, a posebna pažnja se posvećuje procedurama koje se tiču pravilnog i adekvatnog upravljanja hemikalijama. Institut za javno zdravlje je zdravstvena ustanova koja nudi edukaciju u pogledu higijenskog minimuma koji je obavezan za sve subjekte koji rukuju hranom. Tokom navedenih edukacija naročita pažnja se posvećuje hemijskim sredstvima, odnosno adekvatnom postupanju u cilju zaštite zdravlja.

Obilazak i pregled sanitarno-higijenskog stanja se vrši i u okviru ugovora sa ostalim pravnim licima. Ugovorima sa subjektima u poslovanju hranom predviđen je takođe obilazak i pregled sanitarno-higijenskog stanja i procedura u objektima/radionicama/pogonima. Pri ovakvim obilascima naročita pažnja posvećuje se upotrebi hemikalija u radnom okruženju, naročito u prostorijama gdje se manipuliše hranom.

Insitut za javno zdravlje preko medija, naročito televizije i novina redovno vrši edukaciju na različite teme. Tematika prisustva i uticaja pesticida u namirnicama na zdravlje je u toku 2016. godine, bila naročito interesantna. Naime, Međunarodna agencija za istraživanja o raku (IARC), koja radi pod okriljem SZO, objavila je u martu 2015. godine da se glifosat-sredstvo koje se koristi protiv korova, svrstava u grupu vjerovatnih karcinogena za ljude (grupa 2A). U ovu grupu se svrstavaju agensi za koje trenutno nema dovoljno dokaza o karcinogenim efektima za ljude, ali postoje eksperimentalni podaci da su karcinogeni za životinje. Glifosat se u svijetu proizvodi i koristi u najvećoj količini u odnosu na sva ostala sredstva koja se koriste protiv korova (biocidi - herbicidi). Otkako je glifosat prvi put predstavljen 1974, njegova upotreba se povećavala u različitim oblastima. Ove informacije su dodatno potencirale značaj edukacije stanovništva, pa su zaposleni u tri Centra Instituta (Centru za zdravstvenu ekologiju, Centru za kontrolu i prevenciju bolesti, kao i Centru za promociju zdravlja) u svojim nastupima na televiziji, konferencijama i pisanju tekstova za časopise posebnu pažnju posvećivali upravo pitanju bezbjednog upravljanja hemikalijama.

Podstaknut saznanjima o neočekivanoj zloupotrebi pesticida u novembru i decembru 2016. godine koja je rezultirala i smrtnim ishodom, Institut za javno zdravlje je zajedno sa Higijensko epidemiološkim službama domova zdravlja organizovao široki program edukacije nastavnog kadra u predškolskim i školskim ustanovama na temu „Nespecifična prevencija kao mjera očuvanja i unapređenja zdravlja” koja je počela sa sprovođenjem od 21. XII 2016. Institut za javno zdravlje održao je zajednički sastanak i edukaciju epidemiologa iz svih relevantnih institucija. Sve prezentacije i materijal za edukaciju predate su edukatorima epidemiolozima koji su isti tokom prezentacije ostavljali na korišćenje zaposlenima u predškolskim i školskim ustanovama. Takođe, Institut za javno zdravlje je izradio postere na temu “Lična higijena” i odštampao ih u 500 primjeraka, kao i liflete na temu “Lična higijena” i “Preporuke za zdrav život” i odštampao ih u 7 000 primjeraka koji su podijeljeni preko Ministarstva prosvjete svim predškolskim i školskim ustanovama u Crnoj Gori. Edukaciji je u proteklom periodu u predškolskim ustanovama prisustvovalo 265 zaposlenih, dok u školskim ustanovama edukacijom je obuhvaćeno 160 učitelja i nastavnika razredne nastave do VI razreda osnovne škole. U sklopu edukacije obrađuje se i dio koji se tiče adekvatnog korišćenje hemijskih sredstava.

Na internet stranici Instituta za javno zdravlje se pored gore navedenih materijala, može naći poster “Preporuke za bezbjednu upotrebu pesticida”, na kojem su jasno i slikovito

predstavljene najvažnije informacije o adekvatnom korišćenju pesticida. Namjera Instituta je da u narednom periodu pokrene inicijativu kako bi se ovakve informacije u formi postera i lifleta plasirale što većem broju potencijalnih korisnika pesticida u saradnji sa Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom održivog razvoja i turizma, Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, Upravom za inspekcijske poslove, Upravom za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove i ostalim institucijama.

6.4 Ministarstvo unutrašnjih poslova

Na nivou dobijenih podataka od opštinskih službi zaštite i spašavanja u izvještajnom periodu nije bilo vanrednih situacija i udesa izazvanih hemijskim rizicima.

Direktorat za vanredne situacije u saradnji sa Evroatlanskim centrom za koordinaciju odgovora na katastrofe (EADRCC Euro Atlantic Disaster Response Coordination Centre) organizovali su NATO EADRCC međunarodnu terensku vježbu upravljanja posljedicama vanrednih situacija "Crna Gora 2016" u periodu 31. oktobar do 4. novembra 2016. godine u Podgorici i Danilovgradu. Scenario terenske vježbe se zasnivao na odgovoru na poplave i na hemijski udes, koji utiču na kritičnu infrastrukturu na pogođenoj teritoriji.

Terenskoj vježbi je prethodio program obuke, štabna vježba (Table Top Exercise – TTE) i vježba komandnog mjesta (Command Post Exercise – CPX), koji imaju za cilj obuku i uvježbavanje procedura lokalne službe za upravljanje u vanrednim situacijama, Koordinacionog centra za operacije na licu mjesta uspostavljenog po UN modelu i oficira za vezu, kao i vođa spasilačkih timova koji su učestvovali u vježbi.

U vježbi je učestvovalo oko 680 osoba iz 32 države i to zemalja članica NATO-a i partnerskih zemalja. Timovi iz sedam država članica NATO-a i deset partnerskih država uvježbavali su mehanizme odgovora u slučaju katastrofe, kao sposobnost da zajedno rade u vanrednim situacijama. Vježba je, takođe doprinijela jačanju kapaciteta pogođene države da efikasno koordinira operacije odgovora na vanredne situacije. U vježbi je učestvovalo i 39 posmatrača iz 22 zemlje koje su članice NATO-a ili su partnerske države, kao i iz država EU.

Što se tiče mjera nabavke opreme i opremanja jedinica civilne zaštite (koje nisu formirane) za reagovanje u slučaju hemijskog udesa tokom 2016. godine nisu postojali finansijski uslovi za ispunjavanje istog. Naime, materijalno tehničko opremanje svih subjekata zaštite i spašavanja, shodno finansijskim mogućnostima uslov je za izgradnju efikasnog i integrisanog sistema zaštite i spašavanja. Takođe, stvaranje materijalnih rezervi neophodan je uslov za uspostavljanje sistema zaštite i spašavanja koji će biti u stanju da dugoročno djeluje i u najvećoj mjeri odgovori na potencijalne hazarde, a sve u cilju smanjenja uticaja prirodnih i drugih nesreća na život i zdravlje ljudi i na očuvanje materijalnih i kulturnih dobara i životne sredine.

7. Saradnja

7.1 Saradnja sa Sekretarijatom Konvencija iz oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama

Kako je sastavni dio adekvatnog bezbjednog upravljanja hemikalijama i saradnja sa sekretarijatom međunarodnih konvencija iz ove oblasti, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u julu 2016. godine elektronskim putem dostavilo odgovore na Upitnik Sekretarijata Bazelske, Roterdamske i Stokholmske konvencije o aranžmanima saradnje.

Takođe, u izvještajnom periodu, u skladu sa obavezama iz Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim materijama Crna Gora je informisana o:

- smjernicama o alternativama za perfluorooktan sulfonate (PFOS), soli perfluorooktanske kiseline (PFOFS) i njihovim srodnim jedinjenjima;
- aneksu Odluke Biroa o procedurama i mehanizmima usaglašavanja;
- predlogu dokumenta o ocjeni novih informacija za dodavanje heksahlorobutadiena u Aneks C Stokholmske konvencije;
- Predlogu Amandmana na Aneks A, B i C Stokholmske konvencije.

U aprilu 2016. godine u Bratislavi je održana TALEX radionica o upravljanju POPs otpadom koja je organizovana u saradnji sa Regionalnim centrom Bazelske konvencije, gdje su sve zemlje učesnice, kao i Crna Gora, održale prezentaciju o statusu nacionalnog zakonodavstva vezano za POPs otpad, kao i o upotrebi heksabromociklododekana (HBCD), bromovanih difenil etara (BDE) i polistirenskim pjenama (EPS).

U izvještajnom periodu, u skladu sa obavezama iz Roterdamske konvencije o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini Ministarstvo održivog razvoja i turizma informisalo je Sekretarijat konvencije da je saglasno sa Predlozima Amandmana u cilju pripreme za sastanak Konferencije strana ugovornica Bazelske, Roterdamske i Stokholmske konvencije, u Ženevi, koji će se održati 24. aprila do 5. maja 2017. godine. Riječ je o uvrštavanju hemikalija u Aneks III Roterdamske konvencije, predlog je da se uključe hlorovani parafini kratkog niza, sva tributitina jedinjenja, karboburan i karbosulfan, a takođe predložene su i izmjene člana 16 "Tehnička pomoć" i člana 22 "Usvajanje i dopuna aneksa Roterdamske konvencije".

U skladu sa članom 4 Roterdamske konvencije, svaka Strana ugovornica je u obavezi da imenuje jedno ili više nacionalnih tijela nadležnih za praćenje obaveza u okviru Konvencije. S tim u vezi, u julu 2016. godine, godine Ministarstvo održivog razvoja i turizma informisalo je Sekretarijat konvencije da je AZŽS Nacionalno tijelo za praćenje Roterdamske konvencije, dok je operativna kontakt osoba za navedenu konvenciju iz Ministarstva održivog razvoja i turizma. Navedeno je, sugerisano i od strane Evropske komisije prilikom izrade Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020. godine.

U izvještajnom periodu, aktivno se sarađivalo i sa Sekretarijatom Minamata konvencije o živi u dijelu dostavljanja informacija o:

- otpadu koji sadrži živu;
- spaljivanju otpada, žive i živinih jedinjenja na otvorenom;
- procjeni efikasnosti (podaci o monitoringu);
- laboratorijama koje vrše analizu žive.

U februaru 2016. predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma prisustvovao je na regionalnim konsultacijama u cilju pripreme za sedmu sesiju međuvladinog pregovaračkog komiteta INC7- priprema globalno pravno obavezujućeg instrumenta o živi. Na navedenom sastanku svi učesnici su prezentovali dosadašnje aktivnosti realizovane u zemljama vezano za ratifikaciju Minamata konvencije, dok je od strane Sekretarijata Minamata konvencije prezentovano dvadesetak dokumenata o kojima se raspravljalo na sedmoj sesiji međuvladinog pregovaračkog komiteta INC7 (dokumenta su dostupna na web stranici:<http://www.mercuryconvention.org/Negotiations/INC7/tabid/4506/Default.asp>). Riječ je o dokumentima neophodnim za primjenu Konvencije (izvori snabdijevanja i trgovina živom, proizvodi koji sadrže živu, emisije (vazduh), ispuštanja (zemljište i voda), otpad koji sadrži živu, kontaminirane lokacije, razmjena informacija i ostalo).

7.2 Saradnja sa Evropskom agencijom za hemikalije

ECHA je u sklopu IPA projekta „Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate“ tokom 2016. godine organizovala sljedeće radionice:

- **Tematska naučna radionica – Novi pristup naučnim metodologijama** (19- 20. aprila 2016 u Helsinkiju, Finska) je imala za cilj razmjenu informacija između akademika, donosioca odluka, industrije i ostalih zainteresovanih strana o mogućim regulatornim uticajima posljednjih naučnih dostignuća. Predstvanik Ministarstva održivog razvoja i turizma je učestvovao na navedenoj radionici.
- **11. Dan relevantnih aktera** - ECHA's 11th Stakeholders' Day (24-25. maj u Helsinkiju, Finska) na kojem su učesnici upoznati sa najnovijim aktivnostima Evropske agencije za hemikalije, organizovana je i obuka o novim karakteristikama IT alata za kreiranje i podnošenje registracionog dosijea (IUCLID 6, Chesar i REACH - IT) i svi učesnici su imali priliku da se sretnu i razgovaraju sa ECHA osobljem. Predstvanik Odjeljenja za upravljanje hemikalijama iz Agencije za zaštitu životne sredine je učestvovao na navedenom sastanku.
- **Hemijski forum** - Helsinki Chemicals Forum (26-27. maj u Helsinkiju, Finska) - nezavisni godišnji forum za nadležne organe na kojem se vodio otvoreni dijalog o ključnim pitanjima koja su od globalnog značaja za bezbjednu upotrebu hemikalija. Predstvanik Odjeljenja za upravljanje hemikalijama iz Agencije za zaštitu životne sredine je učestvovao na navedenom forumu.
- **Dan relevantnih aktera za biocide** - Biocides Stakeholders' Day (1. septembra 2016 u Helsinkiju, Finska) je imao za cilj upoznavanje sa najnovijim izmjenama Regulative o biocidnim proizvodima, kao i relevantnim IT alatima. Predstvanik Odjeljenja za upravljanje hemikalijama iz Agencije za zaštitu životne sredine je učestvovao na navedenom sastanku.
- **Radionica o sprovođenju Uredbe 1907/2006 o registraciji, ocjeni, ovlašćenju i restrikciji hemikalija (REACH) i Uredbe 1272/2008 o klasifikaciji, obilježavanju i pakovanju supstanci i smješa** (28- 29. septembra 2016. godine u Beogradu, Srbija) na kojoj

su sve zemlje učesnice projekta (Srbija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Turska, Makedonija, Kosovo, Crna Gora) prezentovale o sistemu sprovođenja i kaznenoj politici REACH i CLP Urebi. Od strane predstavnika ECHA učesnici su upoznati sa organizacijom, radom, metodama Foruma (Forum za razmjenu informacija o sprovođenju uredbi REACH, CLP i PIC u EU-u). Dva predstavnika Uprave za inspekcijske poslove i jedan predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma su učestvovali na navedenoj radionici.

- **Obuka o toksikologiji preko interneta** - e-learning course "Beginner's Guide to Toxicology" -koja ima za cilj upoznavanje sa načinom korišćenja toksikoloških informacija u skladu sa zahtjevima Uredbe 1907/2006 o registraciji, ocjeni, ovlašćenju i restrikciji hemikalija (REACH) i Uredbe 1272/2008 o klasifikaciji, obilježavanju i pakovanju supstanci i smješa. Predstavnik D.O.O Centra za ekotoksikološka ispitivanje Crne Gore i Instituta za javno zdravlje prijavljeni su na navedenu obuku.

- **Otvorena sesija 25. sastanka Foruma za razmjenu informacija o sprovođenju Uredbe 1907/2006 o registraciji, ocjeni, ovlašćenju i restrikciji hemikalija (REACH) i Uredbe 1272/2008 o klasifikaciji, obilježavanju i pakovanju supstanci i smješa** (8. novembra 2016. godine u Helsinkiju, Finska). Dva predstavnika Uprave za inspekcijske poslove učestvovali su na navedenom sastanku.

U decembru 2016, u sklopu projekta odobren je i prevod ECHA dokumenta, odnosno brošure o izvozu hemikalija. Brošura će biti prevedena na crnogorski jezik tokom 2017. godine. Niže je dat primjer brošure, a više informacija je dostupno na sajtu https://echa.europa.eu/documents/10162/13563/leaflet_reach_2018_non_eu_en.pdf.

Slika 1. Brošura ECHA koja će biti prevedena na crnogorski jezik

Važno je ukazati i da ECHA objavljuje informacije o prisustvu supstanci koje izazivaju zabrinutost u potrošačkim proizvodima na osnovu informacija iz dosijea za registraciju supstanci i obavještenja koje primi od uvoznika i proizvođača proizvoda koji sadrže takve supstance.

Više informacija se može pronaći na sajtu: <http://echa.europa.eu/web/guest/information-on-chemicals/candidate-list-substances-in-articles-table>

7.3 Saradnja sa Evropskom komisijom

7.3.1 TAIEX ekspertska misija “Podrška u implementaciji Zakona o biocidnim proizvodima sa pratećim podzakonskim aktima”

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je, putem TAIEX instrumenta (Kancelarije za tehničku pomoć i razmjenu informacija), početkom decembra 2016. godine, dobilo pomoć u vidu ekspertske misije „Podrška u implementaciji Zakona o biocidnim proizvodima i podzakonskih akata donesenih na osnovu navedenog zakona“.

Eksperti će boraviti u periodu 3-5. aprila 2017. u Ministarstvu održivog razvoja i turizma. Cilj ekspertske misije jeste jačanje kapaciteta: MORTa, AZŽS, UIP, MPiRR, CETI, IJZ za primjenu i sporovođenje propisa iz oblasti upravljanja biocidnim proizvodima u formi radnih sastanaka na kojima će se razmjenjivati iskustava i znanja.

7.3.2 Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020.

Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020. izrađena je da bi se u Crnoj Gori postigla postepena i puna aproksimacija sa pravnom tekovinom EU za poglavlje 27 - životna sredina i klimatske promjene. Ovaj sveobuhvatni i metodološki zahtjevan dokument pripremljen je na osnovu detaljne analize pravnih, institucionalnih i ekonomsko/finansijskih nedostataka koja je jasno pokazala sadašnju situaciju u smislu transponovanja, implementacije i sprovođenja pravne tekovine EU u Poglavlju 27, i to u svih 10 potpoglavlja: horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet voda, zaštita prirode, kontrola industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom, hemikalije, buka, civilna zaštita i klimatske promjene. Na osnovu vremenskog okvira i aktivnosti datih u Nacionalnoj strategiji za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020, Crna Gora će transponovati i implementirati veći dio pravne tekovine EU u oblasti upravljanja hemikalijama do kraja 2020. godine. Jedno od prioritetnih pitanja jeste dalja izgradnja kapaciteta sa posebnim fokusom na značajno jačanje kapaciteta sistema inspekcije.

Ekonomska i finansijska analiza sadrži procjenu ukupnih troškova usklađivanja, ograničenja finansijske priuštivosti i potrebne finansijske resurse. Ukupni troškovi usklađivanja za Poglavlje 27 su procijenjeni na 1.429 miliona eura, dok su finansijske procjene za hemikalije i buku svega 1% od navedenog iznosa. Potrebna finansijska sredstva podijeljena su na: kapitalne investicije, operativne izdatke i administrativne troškove.

Finalizovana je i Pregovaračka pozicija za Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene, koja će biti poslata Evropskoj komisiji do kraja marta 2017. godine.

7.4 Saradnja sa Privrednom komorom Crne Gore

Imajući u vidu činjenicu da se oblast bezbjednog upravljanja biocidnim proizvodima po prvi put uređuje u Crnoj Gori, a da direktno utiče na privrednike, tačnije na proizvođače, odnosno uvoznike biocida, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je tokom izrade svih predloga pravilnika na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima aktivno uključivalo, između ostalih i Privrednu komoru Crne Gore koja je u ovom slučaju služila kao medijator prema korisnicima, odnosno uvoznicima biocida. Kao dobar primjer važno je izdvojiti zahtjev za dodavanje aktivnih supstanci na Liste aktivnih supstanci koje su dozvoljene za upotrebu u biocidnim proizvodima i biocidnim proizvodima manjeg rizika koji je dostavljen od strane Galenike Crne Gore, imajući u vidu dezinficijense koje koriste.

8. Projekti

8.1 Projekat „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje PCB otpadom u Crnoj Gori“

Donator: GEF- Globalni fond za životnu sredinu;

Budžet: 23,273,151 USD (3.500.000 USD - GEF-a, 19,773,151 USD - ko-finansiranje);

Vremenski period: 2016 - 2022;

Implementaciona agencija: UNDP - Program Ujedinjenih nacija za razvoj.

Projekat „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje PCB otpadom u Crnoj Gori“ ima za cilj da riješi problem PCB otpada u Crnoj Gori, u skladu sa rokovima datim u nacionalnoj legislativi i Stokholmskoj konvenciji. U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom („Sl. list CG“, br.64/11) i Nacionalnim Planom implementacije Stokholmske konvencije za period 2014-2021, neophodno je stvoriti uslove za uništavanje ili dekontaminaciju određene količine tečnih PCB-ija korišćenih u opremi i drugih tečnosti čija je koncentracija PCB-ija veća od 0,005%, kao i upravljanje PCB-ijem, izbacivanje iz upotrebe opreme koja sadrži PCB za opremu koja je iznad 5dm³, skladištenje i zbrinjavanje, do 2020. godine.

U junu 2015. godine odobren je koncept projekta, kao i sredstva u iznosu od \$100.000 za pripremu projektnog dokumenta. Početkom 2016. godine, od strane UNDP je angažovan konsultant koji je pripremio detaljan projektni dokument sa pratećom dokumentacijom. Kako se najveći broj komentara koje je GEF kao donator dao na koncept projekta odnosio na procijenjene količine otpada koje će biti tretirane projektom (700t PCB otpada i 200t kontaminiranog zemljišta), D.O.O. CETI je odradio analize transformatorskog ulja na sadržaj PCB-a, kao i kategorizaciju otpada u ukupno 230 transformatora:

- a) 67 transformatora u Podgorici od kojih je 26 u radu, dok je 41 otpadnih transformatora (u 14 transformatora nije bilo ulja);
- b) 11 otpadnih transformatora u Kolašinu – ni u jednom transformatoru nije bilo ulja;
- c) 8 transformatora u radu i 8 otpadnih transformatora u Ulcinju (ukupno 16);
- d) 14 transformatora u radu na Cetinju;
- e) 1 otpadni transformator u KAP-u i 9 transformatora u radu u KAP-u (ukupno 10) i tri uzorka zemljišta;
- f) 112 transformatora u radu u Nikšiću.

Slika 2. *Mjesto uzorkovanja: Skladište rashodovanih transformatora Podgorica, 4. jul- ED Podgorica*

Finalni nacrt projektnog dokumenta GEF-u je poslat u junu 2016. godine, dok je u oktobru 2016. godine isti odobren. Tokom 2017. godine očekuje se početak projektnih aktivnosti.

8.2 Projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“

Donator: GEF- Globalni fond za životnu sredinu;

Budžet: 200.000 USD;

Vremenski period: 2 godine (2015-2017.);

Implementaciona agencija: UNDP - Program Ujedinjenih nacija za razvoj.

Projektni dokument za projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“ je odobren u februaru 2016. godine. Cilj projekta je da se izvrši inicijalna procjena o količini žive sa ciljem stvaranja preduslova za ratifikaciju „Minamata konvencije o živi“. Takođe, projektom će se uspostaviti temelji za implementaciju navedene Konvencije.

Tokom 2016. godine odabran je međunarodni ekspert, kao i nacionalni eksperti koji će se baviti izradom inventara, zakonodavnog okvira i komunikacione strategije. Za izradu Inventara žive izabran je D.O.O. Centar za ekotoksikološka ispitivanja, definisana je metodologija na osnovu koje će se izvršiti analiza podataka i softverska analiza i finalizacija Inventara žive očekuje se do kraja marta 2017. godine.

Dana 9. novembra 2016. godine održan je uvodni sastanak za projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“ tokom kojeg su prezentovani koncept projekta i ciljevi, kao i predstojeće faze i aktivnosti, dok je 10-11. novembra 2016. godine održana obuka za izradu inventara žive. Strane ugovornice, uključujući i Crnu Goru, moraju da uspostave inventar emisija iz relevantnih izvora (Aneks D Minamata konvencije), što je prije moguće, a najkasnije pet godina nakon stupanja na snagu za tu državu.

Slika 3. *Uvodna radionica za projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“*

Dana 22. XII 2016. održan je sastanak Upravnog odbora za navedeni projekat na kojem je zaključeno je da će se polovinom 2017. godine održati regionalni sastanak na kojem će biti predstavljene sprovedene aktivnosti i prenesena iskustva kolegama iz regiona, vezano za realizaciju projekta.

8.3 Projekat “Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama”

Donator: GEF- Globalni fond za životnu sredinu;

Budžet: 200.000 USD;

Vremenski period: 2 godine (2015-2017.);

Implementaciona agencija: UNEP – Program Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine.

Dugotrajne organske zagađujuće supstance su supstance koje su toksične po ljude i živi svijet, bioakumulativne i perzistentne u životnoj sredini. Kao odgovor međunarodne zajednice na sistemsko globalno rješenje problema POPs supstanci, donijeta je Stokholmska konvencija o POPs supstancama koja je stupila na snagu 2004. godine i čiji je osnovni cilj zaštita zdravlja ljudi i životne sredine od POPs. Crna Gore je potpisnica navedene Konvencije od 2010. godine, a u novembru 2013. godine Vlada Grne Gore usvojila je Nacionalni plan za implementaciju Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (NIP), za period 2014-2021. godine.

Crna Gora je u skladu sa članom 7 navedene Konvencije u obavezi da ažurira NIP, naročito poslije uključivanja novih POPs supstanci (u periodu od 2009. godine do danas uključeno je 14 novih POPs). U skladu sa zahtjevima Konvencije, MORT je u januaru 2016. godine otpočelo realizaciju projekta „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama“. Projekat ima za cilj: ažuriranje inventara za stare POPs (inicijalnih 12), izradu inventara novih POPs-ova (9 POPs dodato 2009. godine, 1 POPs 2011. godine, 1 POPs 2013. godine i 3 POPs 2015. godine), kao i procjenu nacionalne infrastrukture i kapaciteta i izradu ažuriranog NIPa.

U septembru 2016. godine održana je uvodna radionica u okviru navedenog projekta sa ciljem upoznavanja sa metodologijom koja će biti primijenjena u realizaciji navedenog projekta. Shodno tome, do kraja 2016. godine odrađen je nacrt institucionalnog i regulatornog okvira za POPs supstance u Crnoj Gori, plan rada za nenamjerno proizvedene POPs, plan rada za POPs pesticide, plan rada za nove POPs - BDE, PFOS i plana rada za socio-ekonomsku procjenu uticaja POPs hemikalija i rodnu analizu⁶ u upravljanju POPs.

Slika 4. *Uvodna radionica za projekat „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o POPs“*

Dana 20. XII 2016. održan je i sastanak Upravnog odbora projekta „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o POPs“. Članove Upravnog odbora čine predstavnici: Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva zdravlja, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Instituta za javno zdravlje, Agencije za zaštitu životne sredine i Privredne komore.

⁶ Rodna analiza će uključiti analizu podataka o učešću žena i muškaraca u upravljanju hemikalijama, ali i zastupljenosti žena i muškaraca u različitim kategorijama profesionalaca ili stanovništva potencijalno izloženih POPs hemikalijama.

9. Realizacija aktivnosti iz Akcionog plana

Redni broj	Mjera	Rok	Nosioci aktivnosti	Status realizacije
1.	Jačanje administrativnih kapaciteta ⁷	Kontinuirano	MORT, AZŽS, UIP	Nije realizovano
2.	Nastaviti s implementacijom donesenih propisa, kao i dalje usklađivanje s propisima EU	Kontinuirano	MORT, AZŽS, UIP	Realizovano
3.	Obezbijediti da hemikalije budu stavljene na tržište u skladu sa Zakonom o hemikalijama	Kontinuirano	AZŽS, UIP	Djelimično realizovano
4.	Redovno ažurirati Liste klasifikovanih supstanci u skladu s izmjenama i dopunama propisa u EU	Kontinuirano	MORT	Nije realizovano ⁸
5.	Uspostavljanje procedure izvještavanja prema Evropskoj komisiji	Kontinuirano	MORT, AZŽ, UI	Realizovano
6.	Izrada godišnjeg izvještaja o količinama hemikalija koje su uvezene, zvezene i stavljene u promet radi praćenja njihovog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu	Kontinuirano	AZŽS	Realizovano
7.	Redovno ažuriranje Liste hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu	Kontinuirano	MORiT	Realizovano
8.	Nastaviti aktivnosti na registraciji pravnih lica koja se bave proizvodnjom, prometom i upotrebom hemikalija	Kontinuirano	AZŽS	Realizovano
9.	Uspostaviti Nacionalni help desk ⁹	Kontinuirano	MORT, AZŽS	Nije realizovano
10.	Unaprijediti međuresornu saradnju u oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama	Kontinuirano	MORT, MZ, MPRR, MUP, UIP i ostale institucije	Realizovano
11.	Podizanje svijesti građana o mogućim štetnim efektima hemikalija po zdravlje ljudi i životnu sredinu	Kontinuirano	IJZ/AZŽS	Djelimično realizovano ¹⁰
12.	Ostvariti kontakt s evropskim i međunarodnim organizacijama i agencijama u oblasti upravljanja hemikalija	Kontinuirano	MORT, AZŽS	Realizovano

7 U dijelu zapošljavanja novih službenika

8 Navedena aktivnost nije dospjela za realizaciju, imajući na umu kašnjenje usvajanja Predloga zakona o hemikalijama;

9 Do kraja 2018, planirano da se realizuje kroz IPA II 2014-2020.

10 Realizovano od strane IJZ, dok nije bilo aktivnosti od strane AZŽS;

13. Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima	2016	MORT, MZ	Realizovano
14. Ojačati administrativne i stručne sposobnosti kadrova za vršenje poslova evaluacije i ocjene tehničkih dosijea za hemikalije i proizvode	Kontinuirano	MORT, AZŽS, UIP	Djelimično realizovano ¹¹
15. Opremanje i osposobljavanje laboratorija za ispitivanje biocidnih proizvoda koji se nalaze na tržištu i izradu dosijea za biocid koji je proizveden u zemljama van EU ili u Crnoj Gori	Kontinuirano	Akreditovane laboratorije	Realizovano ¹²
16. Kontrola zabrane izvoza, kao i bezbjednog skladištenja određenih opasnih hemikalija (živa i živina jedinjenja, azbest i njegova vlakna)	Kontinuirano	UIP	Realizovano
17. Edukacija inspektora u vezi sa kontrolom subjekata koji se bave proizvodnjom, prometom ili profesionalnom upotrebom biocidnih proizvoda, kao i kontrolom nad biocidnim proizvodima koji su na tržištu	Kontinuirano	MORT, AZŽS, UIP	Nije realizovano
18. Podizanje svijesti o opasnostima po zdravlje ljudi, opasnostima po zdravlje zaposlenih na poslovima proizvodnje i upotrebe, opasnostima po nećiljne organizme, te opasnostima po životnu sredinu od biocidnih proizvoda	Kontinuirano	MORT, MZ, AZŽS, IJZ ¹³	Realizovano
19. Podizanje svijesti o pravilnom skladištenju i uništavanju otpada nastalog upotrebom biocidnih proizvoda u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom	Kontinuirano	MORT i ostala resorna ministarstva	Nije realizovano
20. Uspostaviti sistem redovnog praćenja i izvještavanja o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, naročito u vezi sa pitanjima hemijske bezbjednosti	Kontinuirano	UIP	Realizovano
21. Uspostavljeni nacionalni sistem za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima (neprehrambeni) uključiti u međunarodni RAPEX sistem brzog obavještanja, kada se za to steknu uslovi	Kontinuirano	ME, UIP	Realizovano

¹¹ Održano je par obuka, i isto će se nastaviti tokom 2017.godine;

¹² Laboratorije su opremljene najsavremenijom opremom (uvid kroz projekat Razvoj bezbjednosti hrane i fitosanitarne službe u Crnoj Gori". Akreditovane su, imaju i profficiency testove, ali isplativost analiza će se još sagledati.

¹³ Nosioci su definisani Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018.godine. Međutim, tokom izvještavanja javila se potreba za uključivanjem i MRSS.

22. Spriječiti proizvodnju i promet hemikalija koje nisu klasifikovane, registrovane, propisno upakovane i označene i koje nemaju odgovarajuću prateću dokumentaciju	Kontinuirano	UIP	Djelimično realizovano
23. Obezbijediti da subjekti koji obavljaju djelatnost sa hemikalijama vode propisane evidencije i dostavljaju odgovarajuće izvještaje	Kontinuirano	UIP	Djelimično realizovano
24. Obezbijediti da sva lica koja rukuju hemikalijama prolaze propisane edukacije i obavljaju obavezne zdravstvene preglede u skladu sa procenom rizika na radnom mjestu	Kontinuirano	MRSS	Realizovano
25. Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o zaštiti bilja	Kontinuirano	MPRR/Fitosani tarna uprava ¹⁴	Realizovano
26. Ažuriranje Liste donijete na osnovu Zakona o zaštiti bilja	Kontinuirano	MPRR/Fitosani tarna uprava	Realizovano
27. Usklađivanje zakonodavstva sa propisima EU	Kontinuirano	MPRR/Fitosani tarna uprava	Realizovano
28. Ojačati kadrovsku strukturu koja radi na poslovima u oblasti sredstava za zaštitu bilja i mineralnih đubriva u Ministarstvu, s obzirom na povećan obim poslova na evaluaciji i ocjeni dokumentacije pri njihovoj registraciji	Kontinuirano	MPRR/Fitosani tarna uprava	Realizovano
29. Ojačati administrativne i stručne sposobnosti kadrova za vršenje poslova evaluacije i ocjene dosijea za sredstva za zaštitu bilja	Kontinuirano	MPRR	Realizovano
30. Podizanje svijesti o opasnostima po zdravlje ljudi, opasnostima po zdravlje zaposlenih na poslovima proizvodnje i upotrebe, opasnostima po nećiljne organizme, te opasnostima po životnu sredinu od sredstva za zaštitu bilja	Kontinuirano	MPRR ¹⁵	Realizovano
31. Zakonom o hrani i odgovarajućim podzakonskim aktima, ojačati upravljanje hemijskom bezbjednošću za područje vezano za hranu	Kontinuirano	MPRR/MZ	Realizovano
32. Sprovoditi monitoring akcidentnog zagađenja, imisije, ali i emisije	Kontinuirano	AŽŽS	Realizovano

16

¹⁴ Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

¹⁵ Nosioci su definisani Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018.godine, međutim tokom izvještavanja javila se potreba za dodavanjem i MRSS.

¹⁶ Nije bilo akcidentnog zagađenja

33. Podizanju svijesti kroz obaveznu edukaciju o opasnostima po zdravlje ljudi, te opasnostima po životnu sredinu, a u vezi sa skladištenjem i korištenjem opasnih hemikalija u oblasti elektroenergetike, rudarstva i industrije	Kontinuirano	ME	Realizovano ¹⁷
34. Donijeti podzakonska akta koja će regulisati posebne mjere zaštite i zdravlja na radu sa opasnim hemikalijama u skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu	2016	MRSS	Realizovano
35. Podići stepen odgovornosti pravnih subjekata za obezbjeđenje infrastrukture kvaliteta opreme i zaštitne odjeće u skladu sa propisanim standardima	Kontinuirano	MRSS,UIP ¹⁸	Realizovano
36. Ostvariti koordinaciju rada, i aktivnu komunikaciju u zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama i akcidentima izazvanim hemijskim rizicima, svih institucija od nivoa države do lokalnog nivoa	Kontinuirano	MUP	Realizovano
37. Izvršiti nabavku najmanje jednog specijalnog, baznog, vozila za reagovanje na hemijske akcidente i uz to taktički obučiti i opremiti prateći specijalistički vod za akcidente sa hemikalijama pri jednoj teritorijalnoj vatrogasnoj jedinici	2016	MUP	Nije realizovano

¹⁷ Ministarstvo ekonomije je u stalnom kontaktu sa predstavnicima privrednih društava, iz pomenutih oblasti, koja su obavezna da vrše edukaciju svojih zaposlenih o upravljanju hemikalijama sa kojima se susreću u procesu rada, opasnostima po zdravlje ljudi i po životnu sredinu

¹⁸ Odsjek za inspekciju rada.